

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗВО УКРАЇНИ

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF BLENDED LEARNING IN UKRAINE

Авторами статті були розглянуті особливості змішаного навчання, проблематика його впровадження, порівняння з традиційним та дистанційним, можливі фактори ризику впровадження в ЗВО. Визначається роль викладача в онлайн-процесі, адже якісне навчання цілком залежить від цифрових компетентностей викладача в процесі змішаного навчання. Проаналізовані праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Розвиток ІКТ технологій, пандемія COVID-19 та війна в Україні, яку розпочала Росія в лютому 2022 р., внесли корективи в звичне для освітян очне навчання. Це призвело до ширшого використання різних методів електронного навчання. Означена сучасна тенденція не тільки покращує навчальний досвід студентів, але й пробуджує їх мотивацію до навчання. «Гібридне навчання», «змішане навчання», «навчання за допомогою технологій», «інтегроване навчання» або «перевернута класна кімната» – це лише деякі з найбільш популярних використовуваних підходів. Проте, як би їх не називали, відбувається поєднання офлайн- та онлайн-навчання таким чином, що одне доповнює інше.

Авторами була проаналізована вітчизняна та зарубіжна наукова література, дано декілька визначень поняття «змішане навчання», оскільки на сьогодні немає єдиного поняття цього виду навчання. Було проведено опитування та проаналізовано яка ефективність навчання в порівнянні між змішаним, дистанційним та традиційним. Визначено в яких типах занять (лекція, практика, семінар, та ін.) змішане навчання має переваги над дистанційним; основні ризики змішаного навчання в умовах сьогодення. Автори зазначають, що у разі ретельного планування навчального процесу та обґрунтованого добору засобів, змішане навчання є набагато ефективнішим, ніж інші форми навчання і дає студентові більше шансів навчатися і здобувати якісні знання.

Ключові слова: змішане навчання, ІКТ, заклади вищої освіти, мультимедіа, методи навчання.

The authors of the article considered the peculiarities of blended learning, the problems of its implementation, comparison with traditional and distance learning, possible risk factors of implementation in higher education institutions. The role of the teacher in the online process is determined, because quality learning depends entirely on the digital competencies of the teacher in the process of blended learning. The works of domestic and foreign scientists are analyzed. The development of ICT technologies, COVID-19 and the war in Ukraine, which Russia started in February 2022, have made adjustments to the usual face-to-face training for educators. It has led to the wider use of various e-learning methods. This modern trend not only improves the learning experience of students, but also awakens their motivation to learn. "Hybrid learning", "blended learning", "technology-assisted learning", "integrated learning" or "flipped classroom" are just some of the most popular approaches used. However they are called, there is a combination of offline and online learning in such a way that one complements the other.

The authors analyzed domestic and foreign scientific literature, gave several definitions of the concept of "blended learning", since today there is no single concept of this type of learning.

A survey was conducted and analyzed the effectiveness of learning in comparison blended, distance and traditional learning. It is determined in which types of classes (lecture, practice, seminar, etc.) blended learning has advantages over distance learning. The main risks of blended learning in today's conditions are identified. The authors note that in the case of careful planning of the educational process and reasonable selection of tools, blended learning is much more effective than other forms of learning and gives the student more chances to learn and gain quality knowledge.

Key words: blended learning, ICT, higher education institutions, multimedia, teaching methods.

УДК 37:004

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.2.34>

Шелевер О.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології
Ужгородського національного
університету

Лахмотова Ю.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри східних мов
та міжкультурної комунікації,
в.о. завідувача кафедри східних мов
та міжкультурної комунікації
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Капранов Я.В.,

докт. філол. наук, доцент,
доцент кафедри української
та іноземної мов
Вінницького національного аграрного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, зумовлена системним впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що викликає появу нових видів і форм його організації, зокрема змішаного навчання. Мультимедійні засоби, мобільний зв'язок, Інтернет стали необхідною умовою для навчання і виховання компетентного майбутнього фахівця та його професійної адаптації до умов роботи в епоху суцільної інформатизації суспільства. Тому кожний освітній заклад намагається організувати навчальний процес так, щоб забезпечити своїм студентам якісний, безпечний доступ до навчання. Ця задача повністю відповідає меті української державної освіти, яка описана в Законі України «Про освіту»: «Метою освіти є всебічний

розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, обдарованості, творчих здібностей і суспільства, розвиток її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і компетентностей, необхідних для успішної самореалізації, виховання відповідальних громадян, здатних робити свідомий вибір і спрямовувати свою діяльність на благо інших людей і суспільства, збагачення інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, формування цінностей і компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу на цій основі, підвищення освітнього рівня народу з метою забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1]. Зважаючи

на вищевикладене, метою цієї статті автори вважають здійснення теоретико-методологічного аналізу поняття «змішане навчання», визначення основних ризиків впровадження в освітню діяльність закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сьогодні проблема впровадження технології змішаного навчання в українську систему освіти знаходиться у фокусі педагогічних досліджень (Т. Бондаренко, В. Кухаренко, Л. Шапран, А. Квятковська, Л. Карташова, К. Бугайчук, О. Спірін та інші). Разом з тим, ряд аспектів змішаного навчання залишаються недостатньо дослідженими.

У світовій педагогічній теорії та практиці проведено значну кількість досліджень, присвячених проблемі змішаного навчання (Michelle M. Driscoll, John Bersin, Curt Bonk, Charles Graham, Michael Christie, Ramón Garrote та інші). У сучасній зарубіжній науковій літературі є багато різних визначень поняття комбінованого навчання, але кожний науковець має власне розуміння цього терміну. Зазвичай, змішане навчання визначається в науковій літературі як поєднання різних підходів до викладання або навчального процесу, який охоплює різні методи і ресурси, які походять з різних інформаційних джерел.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У результаті аналізу наукових праць, досліджень, авторами встановлено, що недостатньо уваги приділено використанню цифрових технологій для реалізації змішаного навчання в закладах вищої освіти.

Мета статті. Проаналізувати практику використання змішаного навчання в ЗВО як сучасної освітньої технології, виявити ризики, особливості та проблематику.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Актуальним стоїть питання якісних освітніх послуг, які повинні надавати і заклади освіти. Студенти, незалежно від форми навчання, повинні отримувати комплексно теоретичні і практичні знання та навички. Змішане навчання – це різновид гібридної методики, коли відбувається поєднання дистанційного навчання, традиційного та самостійного навчання. Мається на увазі не просто використання сучасних інтерактивних технологій на додаток до традиційних, а якісно новий підхід до навчання, що трансформує, а іноді і «перевертає» клас [5].

До сьогодні немає єдиного універсального визначення змішаного навчання, оскільки воно сильно залежить від контексту, країни, певного закладу освіти. Однак одне можна сказати певно: *змішане навчання* – це інтеграція цифрових інструментів, технік і матеріалів (елементів електронного навчання); діяльність в очній формі (традиційна методика навчання); та самостійне навчання

(персоніфіковане навчання) [2]. У своїх дослідженнях Г. Ткачук [3] зазначає, що «...змішане навчання передбачає раціональне використання навчального часу, адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб студента, диверсифікацію джерел отримання знань, використання гнучких засобів для діагностики і моніторингу навчальних досягнень, організацію зворотного зв'язку та, як наслідок, підвищення продуктивності навчальної діяльності студентів». Змішане навчання, на думку Ю. Триуса, це цілеспрямований процес здобування знань, набуття умінь і навичок, засвоєння способів пізнавальної діяльності суб'єктом навчання і розвитку його творчих здібностей на основі комплексного і систематичного використання традиційних і інноваційних педагогічних технологій та інформаційно-комунікаційних технологій навчання за принципом взаємного доповнення з метою підвищення якості освіти [4]. Закордонні фахівці вважають, що *blended learning* – це поєднання технологій і традиційного навчання в класі на основі гнучкого підходу до навчання, який враховує переваги тренувальних і контролюючих завдань в мережі, але також використовує інші методи, які можуть поліпшити результати студентів і заощадити витрати на навчання [1].

Оскільки часто спостерігається утотоження понять «дистанційне навчання» та «змішане навчання», потрібно чітко їх виокремлювати. Різниця між дистанційним та змішаним навчанням (згідно з рекомендаціями МОН України, 2020с):

– дистанційне навчання: опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання встановлено Законом України «Про освіту» (2017) як окрему форму здобуття освіти – дистанційну;

– змішане навчання: є підходом, педагогічною і технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між учнями та вчителями в аудиторії [6].

На основі висновків науковців [5, 7] можна визначити такі переваги змішаного навчання:

– постійний доступ до навчальних матеріалів (інформаційна доступність), завдяки чому кожен студент може вільно визначати час, місце, способи й темпи навчання;

– забезпечення системності різних форм роботи – традиційної та дистанційної; для кожної форми роботи обираються адекватні й оптимальні цілі, зміст і прийоми навчання. У технології змішаного навчання немає переваги очної, чи дистанційної форми навчання, вони функціонують рівноправно, діють паритетно, кожна спрямована на реалізацію певних цілей;

– можливість створювати якісні курси, які складно розробити в умовах особистісного контакту зі студентами через брак апаратури.

Технологія змішаного навчання дозволяє використовувати систематично електронні навчальні матеріали, забезпечує комунікацію між учасниками навчального процесу.

Наше емпіричне дослідження з цього питання включало анкетування викладачів з проблеми виявлення їхнього ставлення до змішаного навчання, а також визначення основних переваг та проблем застосування змішаного навчання в їхніх ЗВО. Всього взяло участь в дослідженні 58 викладачів.

Опитування містило декілька блоків, які містили по 3 питання.

«Чи використовували Ви коли-небудь змішане навчання у своїй педагогічній практиці?», «Як часто і як довго вони використовують цю технологію під час проведення лекційних та практичних занять», «Зручніше застосовувати змішане навчання в теоретичній чи практичній діяльності?»

Одним із завдань анкетування було узагальнити методи, які найбільше підходять для викладання за допомогою змішаного навчання. Тому в анкеті були питання і щодо цієї проблеми, також.

Крім того, наших респондентів запитували про переваги змішаного навчання, та про основні проблеми впровадження цієї сучасної технології в освітній процес ЗВО.

Окремим блоком були питання, чи потребують викладачі додаткової інформації про змішане навчання і чи хотіли б вони відвідувати спеціальні курси з цієї проблематики. Інформація щодо відповідей на запитання анкети наведена нижче.

Ефективність змішаного навчання (рис. 1) відмітили 25 респондентів (43%), дистанційного – 13 респондентів (22%), очного – 20 респондентів (35%)

Використання в своєму ЗВО змішаного навчання відмітили 30 викладачів (52%), дистанційного – 18 викладачів (31%), очного – 10 викладачів (17%)

Тобто, викладачі широко використовують змішане навчання у своїй педагогічній практиці та вважають його достатньо ефективною технологією. Вони зазначили, що використовують найрізноманітніші види змішаного технології змішаного навчання, такі як лабораторно-ротаційне змішане навчання, проектне, самокероване, гнучке змішане навчання, індивідуальна ротація.

Згідно відповіді й респондентів (рис. 2) можна відмітити, що найбільш часто використовується змішане навчання при подачі теоретичних лекцій, хоча є значна частина викладачів, для яких змішане навчання актуальне на практичних та лабораторних роботах. Лише 4% не використовують цей метод навчання взагалі.

Відповіді на питання про ризики змішаного навчання розподілились таким чином:

- Проблематичність якісного контролю за роботою студентів (42%).
- Відсутність мотивації (31%).
- Проблема цифрової компетентності і викладачів і студентів (14%).
- Відсутність інтернету та відсутність технічних засобів у учасників процесу (відповідно 7 % та 4%).

Більшість викладачів (83%) відмітили, що вони дуже зацікавлені у відвідуванні додаткових курсів з питань впровадження змішаного навчання в освітній процес. З них 57% вже проходили курси підготовки за напрямом «Змішане навчання в закладах вищої освіти», а 19% планують їх пройти в найближчі півроку.

Також, викладачі відмітили, що важливі фактори, які перешкоджають широкому та більш ефективному впровадженню змішаного навчання в Україні, пов'язані з відносно високою вартістю розробки курсів, недостатністю розвитку інфраструктури, витратами на створення якісної тематичної бази, а також зі складністю ліцензування та отримання державної акредитації.

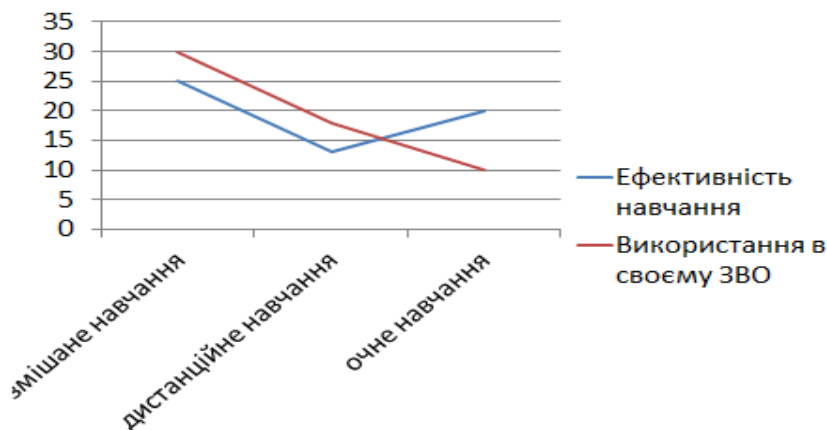

Рис. 1. Порівняння змішаного, дистанційного та традиційного навчання респондентами

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів, щодо використання змішаного навчання в теоретичних, практичних лекціях.

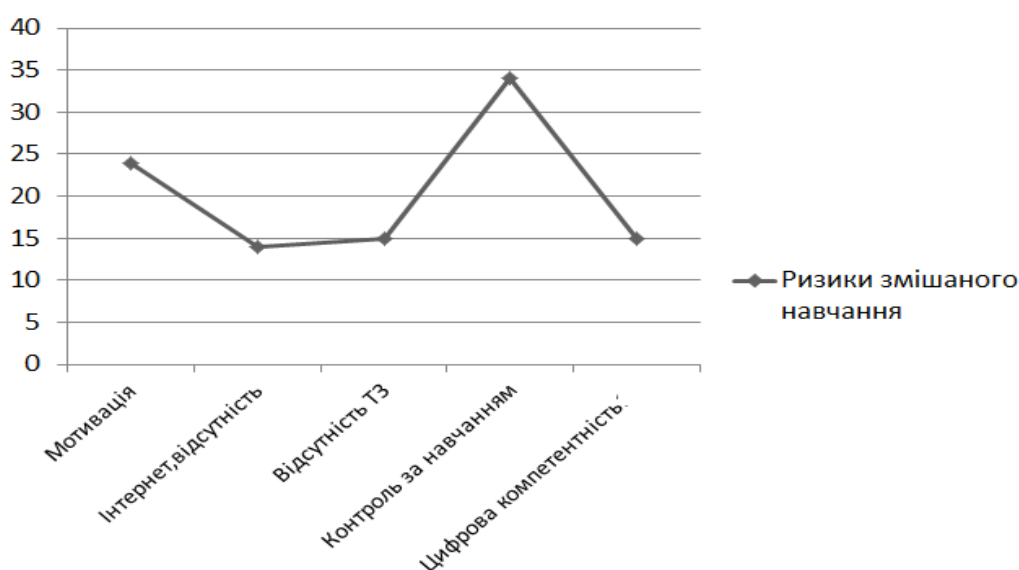

Рис. 3. Ризики змішаного навчання на думку респондентів

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі традиційна система освіти відстає від потреб студента і суспільства, а дистанційні та електронні технології дають змогу покращити процес адаптації. Завдяки використанню цих технологій, студент і викладач можуть плідно співпрацювати не тільки під час занять в аудиторії, а й за межами освітнього закладу. Тому ми вважаємо, що на сьогоднішній день змішана форма навчання є оптимальним варіантом організації навчального процесу у закладах вищої освіти України, особливо зважаючи на умови сьогодення – карантинні обмеження та війна в Україні. Попри вищезгадані фактори ризику, воно має низку очевидних переваг, які відзначають респонденти.

Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що у разі ретельного планування

навчального процесу та обґрунтованого добору засобів, змішане навчання є набагато ефективнішим, ніж інші форми навчання і дає студенту більше шансів навчатися і здобувати якісні знання. Упровадження системи змішаного навчання потребує докладного вивчення всіх його аспектів в Україні та за кордоном, що автори вбачають перспективами наступних досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Banados E. A. Blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. Вип. 23 (3). Р. 533-550. 2006.
2. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text> (дата звернення: 28.09.2022).
3. Карташова Л, Квятковська А, Шалигіна Н. Досвід змішаного навчання закладів вищої освіти

Польщі та Німеччини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.*, № 83, ст.35-41. 2022. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.83.5>

4. Квятковська А. Проблеми впровадження змішаного навчання в закладах передвищої фахової освіти. *Modern Achievements of Science and Education XVI International Conference. 2021.* URL:<http://elar.khmn.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10644/1/15.pdf>

5. Копилова Н. Інтегрована технологія змішаного навчання. Актуальні проблеми авіації та космонавтики. Вип. 13. 2017. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/integrativnaya-tehnologiya-smeshannogo-obucheniya> (дата звернення: 22.09.2022).

6. Мар'єнко М., Сухіх А. Методика використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти. *Вісник*

НАПН України. 2022 URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/255/306> <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4111>

7. Попова Т., Ненашева Т. Інформаційні технології в вивчення іноземним мовам в вузі. *ICOM.* № 6-1. 2016. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnye-tehnologii-v-obucheniinostrannym-yazykam-v-vuze-model-smeshannogoobucheniya> (дата звернення: 03.10.2022).

8. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of Ukraine and Republic of Poland.* вип. 1, с. 465-485, 2018.

9. Тріус Ю. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. *Теорія та методика електронного навчання: збірник наукових праць.* 2012 р.